

ТМГ. XXXVIII	Бр. 1	Стр. 391-404	Ниш	јануар - март	2014.
--------------	-------	--------------	-----	---------------	-------

UDK 304.4(44)

Прегледни рад

Примљено: 23. 5. 2012.

Ревидирана верзија: 20. 11. 2013.

Одобрено за штампу: 18. 2. 2014.

Ана Вујовић

Учитељски факултет

Београд

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА ФРАНЦУСКЕ*

Апстракт

Рад даје кратак преглед главних одлика културне политике Француске од средњег века до данашњих дана. Такође настојимо да представимо културни идентитет савремене Француске и његова основна обележја: мултикултуралност и вишејезичност, припадност европској култури, као и франкофоном свету. Иако су у различитим епохама циљеви културне политике били различити, па понекад чак изгледа као да су били и супротстављени, већ дуже од два века издваја се неколико основних црта: свест о потреби заштите културне баштине, али и о потреби постојања на државном нивоу организоване финансијске и сваке друге помоћи и подршке савременим уметницима, затим свест о постојању мноштва особених националних култура које заслужују своје место и углед у савременом друштву, а које све (укључујући и француску) чине део шире европске, па још шире франкофоне и, најшире, светске културе.

Кључне речи: културна политика, Француска, историјски преглед, савремено стање

CULTURAL POLICY OF FRANCE

Abstract

This paper presents a brief historical overview of the principal characteristics of the cultural policy of France from the medieval to the present time, as well as the

ana.vujovic@uf.bg.ac.rs

* Рад представља део научноистраживачког пројекта *Концепције и стратегије обезбеђивања квалитета базичног образовања и васпитања (1790-2014)* Учитељског факултета у Београду, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

cultural identity of modern-day France and its principal characteristics: multi-cultural environment and multilingualism, and the belonging to both the European and the francophone culture. Even though the objectives of cultural policy were different in different periods and sometimes even seemed opposed, for more than two centuries now, a couple of objectives have been established as fundamental: awareness that cultural heritage should be protected and that, at the same time, the contemporary artists need well-organized financial and other support at the national level; and awareness that there are numerous distinct national cultures that deserve their place and reputation in modern society and that all those cultures (including the French culture) are a part of the broader European, even broader francophone, and the broadest world culture.

Key Words: cultural policy, France, historical overview, current status

Не претендујући да се у кратком раду може представити свеобухватност, разноликост и богатство културног идентитета Француске или било које друге земље, желели бисмо да овде дамо најпре кратак преглед развоја културне политике Француске, посебно указујући на деловање француске државе у том смислу. Потом указујемо на неке од основних особености савременог културног идентитета Француске, а то су мултикултуралност, припадност европској култури и свету франкофоније. У различитим епохама и режимима циљеви су били различити и наизглед супротстављени: конституисање и одбрана националне културе/залагање за културну разноликост; учена култура/популарне уметности; очување културне баштине/подршка савременим уметницима; културна индустријализација/одбијање да се уметност третира као роба итд. Често се сматра да је појам културне политике заправо француски концепт који сведочи о сталним настојањима државе (и у време монархије и у време царства, а и у доба републике) да на себе преузме заштиту културне баштине и подстицање и помагање културног стваралаштва.

КРАТАК ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ ФРАНЦУСКЕ

Културна политика Француске резултат је сада већ вишевековне тежње за што јаснијим дефинисањем онога што јесте културни идентитет Француске и онога што треба чинити да би се тај идентитет очувао и проширио и изван граница француске државе. Кратак поглед у прошлост омогућава да се увиди озбиљност и доследност са којом је Француска приступала овом питању.

Још су Карло Велики и његови наследници, почев од IX века, подстицали културне активности, пре свега преписивање манускрипата и стварање школа при манастирима, па је тај период остао познат као каролиншка ренесанса. Средњовековни владари, а потом и све више феудалаца и племића, издржавају уметнике на својим дворовима и богате своје библиотеке књигама на разним језицима. Временом, књиге на француском језику постају најбројније, а у време владавине краља Франсоа I у XVI веку, француски језик постаје званични језик читаве државе, те се тако успоставља значајна основа културног јединства и заједништва унутар исте државе. Почетком интервенисања државе у области уметности и културе сматра се период XVII века и владавине Луја XIV који је установио гратификације – редовна примања намењена заслужним уметницима, отварао краљевске мануфактуре за производњу уметничких предмета (посебно таписерије и порцелана). Углед Француске и распрострањеност њеног језика расту и доприносе ширењу њене културе широм Европе, а многи владари европских земаља такође улажу у уметност, истина никада толико много и тако добро организовано кроз бројне институције као што то чини Француска.

У револуционарној деценији (од 1789. до 1799. године), законодавна делатност била је изузетно развијена: радило се на успостављању реда и организовању свих друштвених активности. Многи закони сведоче о централном месту које је заузимало образовање нације уопште, а посебно развој уметности, подршка уметницима и заштита ауторских права. Тако „Декрет о власништву штампаних и гравираних дела“ из 1793. године тачно описује на који начин су заштићена права аутора уметничких дела или права њихових наследника, као и на који начин се кажњавају прекршиоци овог правила. Осим тога, у жару револуције, уништавана су сва уметничка дела која су на неки начин била повезана са монархијом или имала неку ознаку краљевске породице, све до једног декрета из октобра 1793. којим се устаје против вандализма и гарантује заштита и чување свих уметничких дела о чијој вредности треба да просуде време и будуће генерације (Mirlesse & Anglade, 2006).

Читав XIX век време је сталних политичких превирања и промена режима (смењују се република, царство и монархија, да би од 1871. Француска дефинитивно била република), али и време демократизације друштва и либерализације уметности. Ово је време када се, на почетку највише под утицајем идеја романтичарског покрета, обнавља интересовање за средњовековну баштину Француске и развија свест о значају и богатству француске културе у свим прошлим епохама. Обнављају се културно-историјски споменици широм Француске, мења се изглед многих градова, посебно Париза, доносе се законска акта која јасно дефинишу постојање одређених институ-

ција културе и њихових обавеза. У таквом историјском окружењу, и уз све промене начина управљања државом и промене институција, Француска остаје верна трима основним идејама: очување националне културне баштине, заштита уметности доношењем одговарајуће законске регулативе и успостављање реда на „тржишту културних добара“. Свака влада културу види као снажан национални кохезиони фактор, а то је оно чиме се руководе сви који Француском управљају и у XX веку.

Тридесетих година XX века културни покрети и удружења у пуном су замаху, интелектуална елита (већински антифашистичка) жели да створи, насупрот фашистичком тоталитаризму, истински републички културни модел, а „одбрана културе“ постаје централна тема борбе против фашизма. Одбрана културе и јачање образовања и уметничког потенцијала јасно су схваћени и опште прихваћени као вид националне одбране.

У време Другог светског рата, упркос финансијским тешкоћама и ратном стању, почиње се са спровођењем три велике реформе на којима ће се и у будућности заснивати културна политика Француске (истина, она касније неће толико бити култура заснована на традиционалним вредностима, већ ће доживети знатну либерализацију и уважавање уметника и публике различитог порекла и начина изражавања):

- децентрализација (држава помаже из буџета бројне позоришне трупе које путују по унутрашњости земље, на пример),
- популаризација (смањена цена улазница за младе, додуше тада само за оне који су припадали католичкој омладини),
- организација „културних индустрија“ (1940. створен је Комитет за организовање кинематографске индустрије – СОИС, а потом и многи други).

По завршетку рата, надања и планови су велики: ширење културе уз финансијску подршку државе (појава јефтених карата за позориште под управом Жана Вилара, на пример, који притом на сцену поставља савремене ауторе и одбија било какву повезаност са актуелном политиком); ствара се државна каса за помоћ писцима и 1957. доноси Закон о заштити ауторских права; отварају се библиотеке, музеји и позоришта у великом броју региона и департмана у унутрашњости земље. Године 1959. створено је Министарство културе (издвајањем једног дела активности Министарства просвете, што је код многих изазвало негативне коментаре и неповерење), а први министар био је угледни и широм света познати писац и велики ерудита Андре Малро. Културну политику обележавала је демократизација, односно две основне идеје: друштвена брига о уметницима и приступ уметности који је омогућен свима. Иако финансијска средства нису била велика, амбиције самог министра Малроа, а касније и ње-

гових наследника, биле су знатно веће. Указивано је на престиж француске културе у свету и на потребу његовог очувања и даљег учвршћивања. Основна примедба на овакву културну политику одвојену од света образовања била је да је она, упркос декларативним залагањима, више била намењена елити која већ има одређени „културни капитал“, а да културне манифестације, и поред повољних цена улазница, и даље више посећују припадници средње и више класе. Јасно се указује на разлике које постоје у интересовањима публике различите социјалне припадности и нивоа образовања, као и на растућу жељу културних центара у унутрашњости земље за већом самосталношћу у организовању културног живота на својој територији.

И поред бројних расправа седамдесетих година XX века, у институцијама, али и изван њих (посебно у светлу догађаја из 1968), као и неких предлога да се Министарство културе укине и поново успостави Секретаријат за лепе уметности, ово министарство опстаје иако неколико пута мења име, улогу и начин организовања, а смењују се и бројни министри на његовом челу. Осамдесетих година јача и уплив приватног капитала у културу, али се истовремено захтева да и сама држава улаже већа средства. Ослобађање цена књига угрожава мале приватне књижаре који не могу бити конкурентне са великима, што изазива невероватно жестоке реакције које ће социјалисти искористити у изборима 1981. године. То је био и један од адута њихове победе, што је увећало углед тада наступајућих министра Жака Ланга и председника Франсоа Митерана. Културна политика се отвара и даје се већа слобода самосталном локалном одлучивању, а улога Министарства културе остаје примарно везана за област чувања и обнављања културне баштине. Издвајања из буџета су удвостручена, а период од четрнаест година када је на челу Француске био Франсоа Митеран остаће упамћен по великим градитељским подухватима у области културе (да поменемо само изградњу нове Националне библиотеке, Института арапског света, пирамиде испред Лувра или Опере Бастиља), подухватима које је сам покретао и надзирао, често без посебне сарадње и укључивања Министарства културе. Декрет из маја 1982. доноси и једну значајну новину, а то је признавање постојања културне разноликости (тако се оснивају, на пример, Музеј стрипа, Центар уметности улице или Фестивал репа). Појачава се повезаност културе и економије, а Митеран и Ланг у УНЕСКО-у обрађују француски концепт „економије повезане са културом“ („*économie mixte culturelle*“).

Постоје и смела запажања (изнета, на пример, у књизи Филипа Урфалина *Pour une Histoire des politiques culturelles* из 1996.) по којима је културна политика Француске постојала заправо само између 1960. и 1970, а потом је почела да се расипа осамдесетих година, да би деведесетих нестала. Исти аутор сматра да је активност Жака

Ланга водила нестајању културне политике и њеном свођењу на управљање текућим пословима, а победи „јавних политика културе“ („*politiques publiques de la culture*“). Истраживања јавног мњења показала су, међутим, да је већина становништва била задовољна радом министра Жака Ланга, посебно његовим честим присуством у медијима и успевањем да на тај начин дође до значајних новчаних донација.

Економска и социјална криза са почетка деведесетих година, као и слаба заинтересованост новог председника Жака Ширака и премијера Лионела Жоспена за културу и њихова усмереност ка горућим социјалним проблемима, довешће до преиспитивања начина организовања Министарства културе. Средином деведесетих година примећује се недовољна заступљеност научне и техничке културе, као и активности младих и њиховог доприноса општој култури. Предлажу се мере које ће културу поново повезати са образовањем, увођење наставе уметности у све нивое школовања, стварање делегације за културне индустрије и њихова повезаност са заштитом културне баштине, јачање веза са локалним културним центрима, административна реорганизација и повезивање са Министарством иностраних послова.

Културни престиж Француске остаје на изванредан начин присутан тако што се француски аргументи слушају, а предлози прихватају у многим европским институцијама и међународним организацијама, међу којима и у УНЕСКО-у, који доноси Повељу о културној разноликости прихватајући француске појмове *exception culturelle* и *diversité culturelle*. У савременом свету прожимају се културне, економске и друштвене активности и политике, тако да се о постојању самосталне и донекле изоловане културне политике више и не може говорити.

Савремена културна политика Француске има неколико циљева: уређење територије, заштиту и очување културне баштине, образовање у уметности и присуство уметности у школским програмима, подршку ствараоцима и стварању. Читав један систем делања државе у области културе представља интервенционистички модел *par excellence* у свету.

Према речима Гзавијеа Норта, генералног делегата за француски и друге језике при француском Министарству културе и комуникације (изреченим на предавању у Француском институту у Београду у фебруару 2012. године), култура је једна од најважнијих димензија француске дипломатије, уједно и њено средство и њен циљ. Културна порука Француске данас односи се на вредности које преноси сам француски језик којим се брани и француска идеја језика, а то је идеја о језичкој разноврсности и вишејезичности као карактеристики европске политике. Борити се за француски језик данас значи

борити се за све језике са мање говорника – тако је сама језичка разноврсност постала вредност по себи која подразумева и културну разноликост, упоредно постојање култура и коалиција култура које чувају своје одлике. Разноврсност култура подразумева да их треба повезивати, а не развијати одвојено и изоловано – реч је заправо о интеркултурном дијалогу. И поред очигледне повезаности са тржиштем, култура није и не сме бити првенствено роба, те јој је стога потребна помоћ за стварање и представљање публици.

САВРЕМЕНИ КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ ФРАНЦУСКЕ

Често се помиње да су француски филозофи нацију дефинисали као заједницу људи који се покоравају истим законима и институцијама у границама дате територије. Нације су по западном моделу националног идентитета схваћене као заједнице културе, чије су припаднике ујединили, ако не и хомогенизовали, заједничка историјска сећања, митови, симболи и традиције. Историјска територија, правно-политичка заједница и једнакост њених припадника, као и заједничка грађанска култура и идеологија – то су компоненте стандардног западног модела нације.

„Национални идентитет и нација представљају сложене конструкте сачињене од више узајамно повезаних компонената – етничке, културне, територијалне, економске и правно-политичке“ (Смит, 2010, стр. 34).

Коришћење заједничких симбола подсећа припаднике нација на њихово заједничко наслеђе и културно сродство. Национализам се јавља и као културна доктрина, односно политичка идеологија у чијем се средишту налази културна доктрина. Мобилизација и уједињавање свих Француза у корист новог, реформисаног друштвеног и политичког поретка, у пролеће и лето 1789. године, означили су тренутак преласка са „национализма као облика културе“ на „национализам као облик политике“ (Смит, 2010, стр. 150). Културна колективност даје идентитет појединцу, он постаје грађанин, то јест признат и законит припадник политичке заједнице, која истовремено представља културну, историјску и судбинску заједницу. Све културе произилазе из мешања, позајмица, укрштања, а сва друштва, иако поликултурна, изградила су у току векова своју оригиналну синтезу разних одлика.

Културна политика неке земље углавном се заснива на жељи да се очува, а понекад чак и на друге прошири културни идентитет неког (или неких) народа. Да би то било могуће, потребно је најпре да појам културног идентитета буде јасно одређен, као и да такво одређење прихватају дати народ или народи и да га они осећају као свој културни идентитет. Попут неких других појмова који су свима

познати (као што су слобода, демократија, правда, прогрес итд.), и појам културног идентитета тешко је јасно и недвосмислено научно дефинисати. Основни елементи дефиниције овог појма могли би бити: а) истовремено везивање идентитета за појединца и групу; б) схватање идентитета као односа (релације) према другоме, односно према другима; в) историјска природа (променљивост) идентитета; г) релативност идентитета у односу на контекст (друге идентитете). Културни идентитет могао би се дефинисати као самосвест припадника једне групе која историјски настаје и развија се у зависности од критеријума које та група успоставља у односима са другим друштвеним групама (Стојковић, 2008, стр. 26).

Имајући у виду да савремено француско друштво чини мноштво народа различитог географског порекла, са различитим језицима, културама и обичајима, поставља се питање како је могуће да настане једна целина. Французи кажу да оно што чини њихов идентитет јесте воља да живе заједно не инсистирајући на разликама, прихватајући и поштујући исте вредности које су најочигледније присутне у језику, одбрани људских права и вредностима Републике. А на питање шта је Француз, писац и хумориста Пјер Данинос духовито одговара да је Француз пре свега биће које је супротно од онога што ви мислите да јесте (Вујовић, 2008, стр. 56).

Мултикултуралност и вишејезичност

Једна од значајних одлика савременог француског друштва и културе јесте мултикултуралност. Мултикултурализам, често схваћен као културни плурализам, у основи је статичан, па се све више говори о паралелној коегзистенцији култура која се назива интеркултурализмом и чија је главна одлика динамичност. Постоје и тумачења по којима се термином културни плурализам означава равноправан, толерантан и отворен однос између националних култура, а не култура које постоје на субнационалном нивоу за шта је резервисан термин мултикултурализам. Утолико има основа за тврдњу да се културни плурализам односи на земље у развоју, док се развијене земље суочавају са изазовима мултикултурализма (Штрбац, 2007, стр. 100). Неопходно је да људи који живе у мултикултурним друштвима (а данас су таква заправо сва друштва) познају основне карактеристике других култура (посебно оних са којима су готово свакодневно у контакту) и развију интеркултурну сензитивност. За ово је потребно да прође извесно време како би се разумело другачије, упознали разни културни обичаји и како би дошло до мањег или већег прилагођавања. Развојни модел интеркултуралне сензитивности Милтона Бенета састоји се из „етноцентричних етапа“ (негирање, одбрана, минимизација) и „етнорелативних етапа“ (прихватање, адаптација и интеграција) (Костић, 2011, стр. 1260). Иако се овако објашњене ета-

пе чешће односе на досељенике који покушавају да се уклопе у неки већ постојећи културни идентитет, могу се применити на све.

Оно што је тежња савремене политике мултикултуралности у самој Француској јесте да се припадност једној култури доживљава као део бројних и једнако комплексних погледа на свет и да постоје свест и разумевање за комплексност и сопствене и других култура. Идеја је да се култура и понашање припадника других култура, чак и ако изгледају необично, прихватају као једнако могући, значајни и богати као и сопствени. У овом смислу од значаја је и разноликост француских региона и бројност језика који се у њима говоре, што их не спречава да буду јасно одређени као конститутивни елементи Француске.

Припадност европској култури

Појам Европе се у различитим епохама различито дефинисао, а почев од друге половине XV века стварају се представе које одају утисак да је Европа непроменљива величина и да се прилично једноставно може дефинисати. Од просветитељства до нашег времена, на Европу се гледа претежно као на културну целину, као на јединствен европски културни простор, а од Другог светског рата, Европа се све више приказује као идентитет (Шмале, 2003, стр. 8).

Европска идеја присутна је у Француској још од времена Каролинга када је Карло Велики назван оцем Европе, а његови ратници означавани су као европски. Ово показује како је осећање угрожености од стране нехришћанских држава и завојевача збијало хришћанске европске народе једне уз друге. Идеје о политичком јединству Европе појављују се у XIV веку, на пример код правника Пјера Дибоеа који је указивао на чињеницу да без мира унутар Европе нема могућности да се поведе успешан крсташки рат против пагана, а овај његов аргумент понављан је и крајем XVIII века, али онда зарад јединственог отпора Турцима. Дибоеа је формулисао неке основне структуре које су стално коришћене у даљим плановима Европе, а које и данас могу да се препознају у европским интеграцијама. Међутим, овде се не полази од стварања Европе грађана и народа блиских култура, него само владара и Цркве. Не полази се од жеље за политичким јединством Европе ради саме Европе, већ ради одбране хришћанства. Планове за стварање неких видова политичког јединства у Европи имали су и Сили у доба владавине Анрија IV и Луја XIII, затим Сен-Симон, историчар Огистен Тјери и Наполеон I у раном XIX веку. После бројних ратова између европских држава и уз јасну свест о наступајућој надмоћи Северне Америке, принцип равнотеже европских сила и размишљања о привредном и политичком јединству Европе прихваћени су као спасоносни за Европу. Са политичко-практичног и идеолошког становишта, претпоставке да ће би-

ти створена једна јединствена Европа тада су изгледале веома тешко остварљиве, али је то било и време узлета европске мисли и интернационализма свих боја. На конгресу пацифиста 1849. године у Паризу, Виктор Иго одржао је ватрени говор у занесеном романтичарском духу револуције из 1848, која је била много више европска од оних из 1789. или 1830. године:

„Доћи ће дан када ће рат између Париза и Лондона, између Петрограда и Берлина, између Беча и Торина изгледати исто тако апсурдно и немогуће као што је већ данас апсурдан и немогућ рат између Руана и Амјена. /.../ Доћи ће дан када ћете се ви Французи, ви Руси, ви Италијани, ви Енглези, ви Немци, ви нације овог континента, чврсто стопити у једно више јединство, не морајући да напуштате своју посебну особитост и славну индивидуалност“ (Шмале, 2003, стр. 101).

Два светска рата у XX веку донекле су угрозила идеју јединства Европе, али је то и време када је објављено највише књига и излазило највише часописа посвећених овој идеји (чак преко 600 књига и часописа!). Између два светска рата, центри расправа о Европи биле су Француска, Немачка и Аустрија; највише је објављивано на француском, а потом немачком, енглеском и италијанском језику. Рад на стварању привредно и политички јединствене Европе није текао без размишљања о постојању и/или стварању њеног културног идентитета. Одређујући се једне наспрам других, европске земље развијају како властити, тако и заједнички (европски) идентитет, који пак није могућ без постојања јасне свести и жеље Европљана да свој културни идентитет деле и развијају са осталим европским народима.

Не постоји прецизно одређен тренутак почев од којег би се историјски развијала једна јединствена, европска култура. Кроз разне облике културних контаката долази до културног преображаја и напредовања, до развијања свести о постојању других и другачијих култура које не морају бити и нису међусобно супротстављене и међу којима се не може успостављати хијерархијски однос надређених и подређених. Често се каже да Европа чини заједницу вредности, под чиме се пре свега подразумева утемељење политичке Европе путем остваривања људских права. Некада је појам „европског човека“ могао имати и расистичку компоненту у односу на друге ваневропске народе и становнике, али је он у новије време добио културно значење и користи се као подстицај за стварање европског идентитета који би требало да подстакне даљу европску интеграцију. Наравно, одређење појма европски идентитет сложено је. Није довољан одговор на питање о томе какав је он већ је неопходно одговорити и на питање шта је он, односно шта представља његове основне конститутивне елементе. Различите националне културе од битног су значаја за настанак европске културе која је у основи интелектуална

и уметничка, а најбоља достигнућа националних култура постају део културног фондуса европске културе.

Данас је званична француска политика јасно европски оријентисана, што потврђује и чињеница да доминира робна размена са европским партнерима која представља 60% укупног извоза Француске. Французи сматрају да је позитивно то што их је повећана конкуренција у оквиру Европске уније приморала да се консолидују, створе велике националне групације и економски ојачају. Нека истраживања спроведена крајем XX и почетком XXI века показују да Французи имају више поверења у Европу него грађани других европских земаља, па 64% испитаних има позитиван став према европским институцијама. Да није све увек ружичасто, због чега се све чешће говори и о евроскептицизму, показују и повремени проблеми који настају због неусклађености француских и европских прописа (на пример, око извоза бројних француских сирева или дозвола за лов, али и поштовања људских права, нарочито имиграната), као и због разлика у схватању културне традиције. Француска, ипак, остаје привржена европској идеји, уз настојање да се изнађе начин за решавање актуелних економских и социјалних проблема који би био другачији од постојећег.

Припадност свету франкофоније

Некадашњи несумњив и огроман културни и научни престиж који је Француска имала до Другог светског рата почиње да опада после 1945. године, не само због политичке, војне и економске доминације САД, већ и због преовлађујућег става у самој Француској да треба поштовати културне различитости и да ниједан језик, култура и држава не треба да буду доминантни. Свест о постојању других и другачијих култура које не морају бити и нису међусобно супротстављене и међу којима се не може успостављати хијерархијски однос надређених и подређених, не односи се само на културе европских земаља, већ и на читав свет. Природно је да су у том смислу Француској ближе и познатије културе других франкофоних земаља које се распростраиру на пет континената и у све већем броју земаља.

Под појмом *франкофоније*, његов творац, француски географ Онезим Реклис је, још 1880. године, подразумевао сва места на свету на којима се говори француски језик. Читав век касније, термини *франкофонија* и *франкофони* користе се испрва обазриво, како не би били схваћени као неоколонијалистички. Међутим, после прве Конференције шефова држава и влада земаља којима је заједничко коришћење француског језика, одржане 1986. у Паризу, прихваћени су следећи термини које почињу да користе и медији:

- франкофонија – означава све народе или групе говорника који делимично или у потпуности користе француски језик у свакодневном животу и комуникацији;
- Франкофонија – означава Међународну организацију за франкофонију која је скуп земаља, влада или званичних институција које користе француски језик у пословању и размени; то је добро организована и структурисана међународна организација која је представљена у Уједињеним нацијама и при Европској унији;
- франкофони простор не представља само географску или језичку, већ и културну одредницу; он окупља све оне који осећају или исказују извесну припадност француском језику или франкофоним културама, односно деле неке заједничке вредности, преносе их и размењују управо захваљујући француском језику (Вујовић, 2008, стр. 210).

Франкофонија заправо означава тројаки простор: географски (будући да окупља бројне земље са пет континената), културни (јер повезује културне активности народа са ових пет континената) и политичко-економски (све развијенији и важнији јер нуди могућност развоја неразвијенима).

За разлику од ранијих епоха, у којима су многи аутори из франкофоних земаља настојали да стварају тако да нико не може да примети да то нису створили сами Французи (јер се сматрало културним само оно што је долазило из матице Француске), постепено се увиђа да делити исти језик не значи неминовно делити и исти имагинарни свет. Чињеница да се у франкофоним земљама француски језик одржао (а у неким, попут Маурицијуса, потискује енглески) сведочи о томе да је знао да допусти промене, да се прилагоди новим и другим културама. Сваки народ уноси своју лексику у француски језик да би описао своју реалност другачију од француске, а оснивају се и бројни књижевни часописи који желе да изразе душу сопствене земље и народа.

Последњих година приметно је мање инсистирање на утицају и значају европске културе, а све се више говори о култури света (појављује се и нови појам *culture-monde*). Ово ипак не значи да је Француска одустала од давнашње тежње за универзалним зрачењем своје културе – променио се само начин остварења тих тежњи. Још у XIX веку, после пораза од Пруске 1871. и почетка слабљења њеног војно-политичког и економског утицаја, Француска је настојала да, ако не другачије, а оно мислима и идејама освоји свет. Та идеја није ишчезла само се данас назива освајањем духова (на француском *conquête des esprits*, на енглеском *soft power*), које би морало бити потпомогнуто и снагом француске државе у свим видовима делатности. Културна је, чини се, и даље најснажнија и најзначајнија.

ЛИТЕРАТУРА

- Вујовић, А. (2008). *Савремена француска култура*. Београд: Учитељски факултет.
- Костић, М. (2011). Културни идентитет српске дијаспоре у Канади. Ниш: *Теме* XXXV (4), 1257–1270.
- Mirlesse, A. & Anglade, A. (2006). *Quelle politique culturelle pour la France ?* Paris: HEC-ENS.
- Смит, А. Д. (2010). *Национални идентитет*. Београд: Библиотека XX век (са енглеског превео Слободан Ђорђевић).
- Станковић Пејновић, В. (2011). Ка европском грађанству. Ниш: *Теме* XXXV (4), 1271–1288.
- Стојковић, Б. (2008). *Европски културни идентитет*. Београд: Службени гласник.
- Шмале, В. (2003). *Историја европске идеје*. Београд: Сlio (са немачког превео Живота Филиповић).
- Штрбац, Ј. (2007). *Глобализација и национална култура*. Шид: КОЦ.
<http://www.culturecommunication.gouv.fr> (сајт Министарства културе и комуникације Републике Француске, консултован 03. 05. 2012.)

Ana Vujović, University of Belgrade, Teacher Training Faculty, Belgrade

CULTURAL POLICY OF FRANCE

Summary

Although it is impossible to provide a brief account of all the diversity and wealth of the French cultural identity, this paper presented a historical overview of the principal characteristics of the cultural policy of France, from the medieval to the present time. It pointed out the principal activities and objectives of the French cultural policy in different historical periods and under different political regimes; accordingly, sometimes they might even seem opposite or contradictory: creation and protection of a national culture and dedication to cultural diversity; culture of the elite and popular culture; protection of cultural heritage and support of the work of modern artists; cultural industrialisation and rejection of the idea that culture is a piece of merchandise, etc. It can often be heard that the concept of cultural policy is actually a French concept, which proves that France (in the periods of the monarchy, the empire, as well as the republic) simultaneously tried to protect its cultural heritage and to support and help the creativity of modern artists.

The paper also presented some of the principal characteristics of the present-day French cultural identity: multiculturalism and multilingualism and the belonging to both the European and the francophone culture. Bearing in mind that contemporary French society is a society of many nations from different continents, with different languages, cultures, and customs, it is reasonable to ask how it is possible to create a society living in harmony. The French say that the main characteristic of their cultural identity is their will to live together without insisting on differences, but accepting and respecting the same essential values. They are aware that there are numerous distinct national cultures that deserve their place and reputation in modern society and that all those cultures (including the French) are part of the wider European, francophone, and world culture. In this respect, the diversity of the French regions and the different lan-

languages spoken there is very significant. However, this does not prevent them from being clearly defined as constitutive elements of France. Regardless of the fact that the French are oriented towards European cultural space, there are certain European sceptics who tend to ignore the advantages of a united European culture. Aware that its cultural activities have always been and still are the most powerful instrument of its diplomacy, France does not forget the importance of soft power and continually attempts to influence the cultures of other countries.